

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ

วันที่รับบทความ : 12/2/2562
วันแก้ไขบทความ : 30/9/2562
วันที่ตอบรับบทความ : 23/12/2562

ศักดิ์สิทธิ์ โรจนวิเชียร¹

วิไล ตั้งจิตสมคิด²

สุรชัย ตั้งจิตสมคิด³

บทคัดย่อ

การวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.ศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ 2.ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพอาชีพและวัฒนธรรมของผู้สูงอายุ 3. ส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 108 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่และภูมิปัญญาที่สมควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับบุคคลที่สนใจ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร (สีผึ้งสมานบาท) การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพ ได้แก่ การทอเหรียญ การตีทองปิดพระ การขยายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การทำขนมหวาน การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบ็ญจวน และแกงบอน

การจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการผลการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการพบว่า ผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจมากที่สุดในทุกเรื่อง

การส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ได้นำวิธีการและขั้นตอนในการถ่ายทอดความรู้การทอเหรียญ การทำสีผึ้งสมานบาท และการทำขนมหวาน มาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจโดยทั่วไปสามารถที่จะศึกษาและนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรนิเทศศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสวนดุสิต e-mail : saksitt_roj@dusit.ac.th

²รองศาสตราจารย์ ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรคณิตศาสตร์และสถิติ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Management of Wisdom Knowledge to Practice For Enhancing the Elderly's Potentiality

received : 12/2/2562

revised : 30/9/2562

accepted: 23/12/2562

Saksit Rojanavichien¹

Wilai Tangchitsomkit²

Surachai Tangchitsomkit³

Abstarct

The objectives of this research were: 1) to study general condition, fundamental data and the elderly's wisdom, 2) to study wisdom knowledge management of the elderly in aspects of health promotion, vocation, and local culture, 3) to enhance the elderly's potentiality and distribute the body of knowledge in aspects of health promotion, vocation, and local culture in Wat Suan Yai community, Watchalor sub-district, Bang Kruay district, Nonthaburi province. The research methodology used a mixed methods research combining qualitative and quantitative approaches. The research sample comprised of 108 people. The research instruments were a structured interview and a questionnaire. The data obtained was analyzed using mean, standard deviation, and content analysis.

The research found that 1) in aspect of health promotion, the elderly's wisdom in Wat Suan Yai community and the wisdom that should be conserved and distributed to interested people were staff dancing, herbal medicine (Smarn Bath balm) , traditional massage, and bio-fermented liquid; 2) in aspect of vocation, the wisdom that that should be conserved and distributed were coin wrapping, gold leaf pounding, and plant propagation; and 3) in aspect of local culture, the wisdom that that should be conserved and distributed were making desserts, royal crispy rice, steamed serpent-headed fish with curry paste, Vietnamese stuffed crispy omelet, and green taro stem curry.

Also, it was revealed that the participants of the workshop training in wisdom knowledge management of the elderly were extremely satisfied with the workshop in all aspects.

In order to enhance the potentiality and distribute the body of knowledge of the elderly, the method of wrapping coin, making Smarn Bath balm, and making desserts were collected and published in the book named "The Elderly's Wisdom of Wat Suan Yai

---

¹ Assitant Professor Dr. Bachelor of Communication Arts. Program Suan Dusit University e-mail : saksitt_roj@dusit.ac.th

² Associate Professor Dr. Director of Research and Development Institute Thonburi Rajabhat University

³ Assitant Professor Mathematics and Statistics Program Thonburi Rajabhat University

Community” for propagation to interested people who would like to learn about and make the products mentioned by themselves.

Keywords: management of wisdom knowledge to practice, the elderly’s potentiality

บทนำ

ประเทศไทยเริ่มก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุในปี 2547 เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 10 และเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในปี 2567 หรืออีก 15 ปีข้างหน้า เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนมากกว่า ร้อยละ 20 การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรดังกล่าวทำให้อัตราส่วนภาระพึ่งพิงหรือภาระโดยรวมที่ประชากรวัยทำงานจะต้องเลี้ยงดู ประชากรวัยเด็กและวัยสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น จากอัตราการพึ่งพิงของผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับประชากรวัยแรงงานทำให้ประเทศไทยก้าวสู่ความเป็น “สังคมผู้สูงอายุ” อย่างเต็มตัว ทำให้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมโดยรวมจึงเป็นความจำเป็นที่สังคมจะต้องรับภาระเร่งดำเนินการส่งเสริมผู้สูงอายุ ปัจจุบันสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปวัฒนธรรมการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวลดน้อยลง ผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งมากขึ้น ไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัวเท่าที่ควร ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าและชีวิตไร้คุณค่าเป็นภาระของครอบครัวและสังคม แม้แต่การจัดกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่มีอยู่ องค์กรและหน่วยงานที่ดำเนินการจัดกิจกรรมส่วนมากเน้นด้านสวัสดิการสงเคราะห์ให้กับผู้สูงอายุที่ต้องคอยรับความช่วยเหลือจากสังคมเป็นภาระของสังคมซึ่งอาจทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าชีวิตไร้คุณค่าและหมดกำลังใจในการดำเนินชีวิต

ถ้าพิจารณาจากความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน จะพบว่าผู้สูงอายุไม่ใช่คนชราที่ด้อยค่า แต่เป็นทรัพยากรบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพ ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ความชำนาญและประสบการณ์ในการดำเนินชีวิต หรืออีกนัยหนึ่งเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ ที่สามารถชี้แนะคนรุ่นหลังให้ดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญและเหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่ประเทศไทยกำลังก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ ประกอบกับความพยายามที่จะยกระดับประเทศสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge based Society) และในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่นอันเป็นทุนทางสังคมที่มีคุณค่าควรส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สะสมไว้ในรูปแบบของการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยถ่ายทอดจากบุคคลในครอบครัว ชุมชนและสังคม ซึ่งมีผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นได้เป็นอย่างดี (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557, หน้า 1)

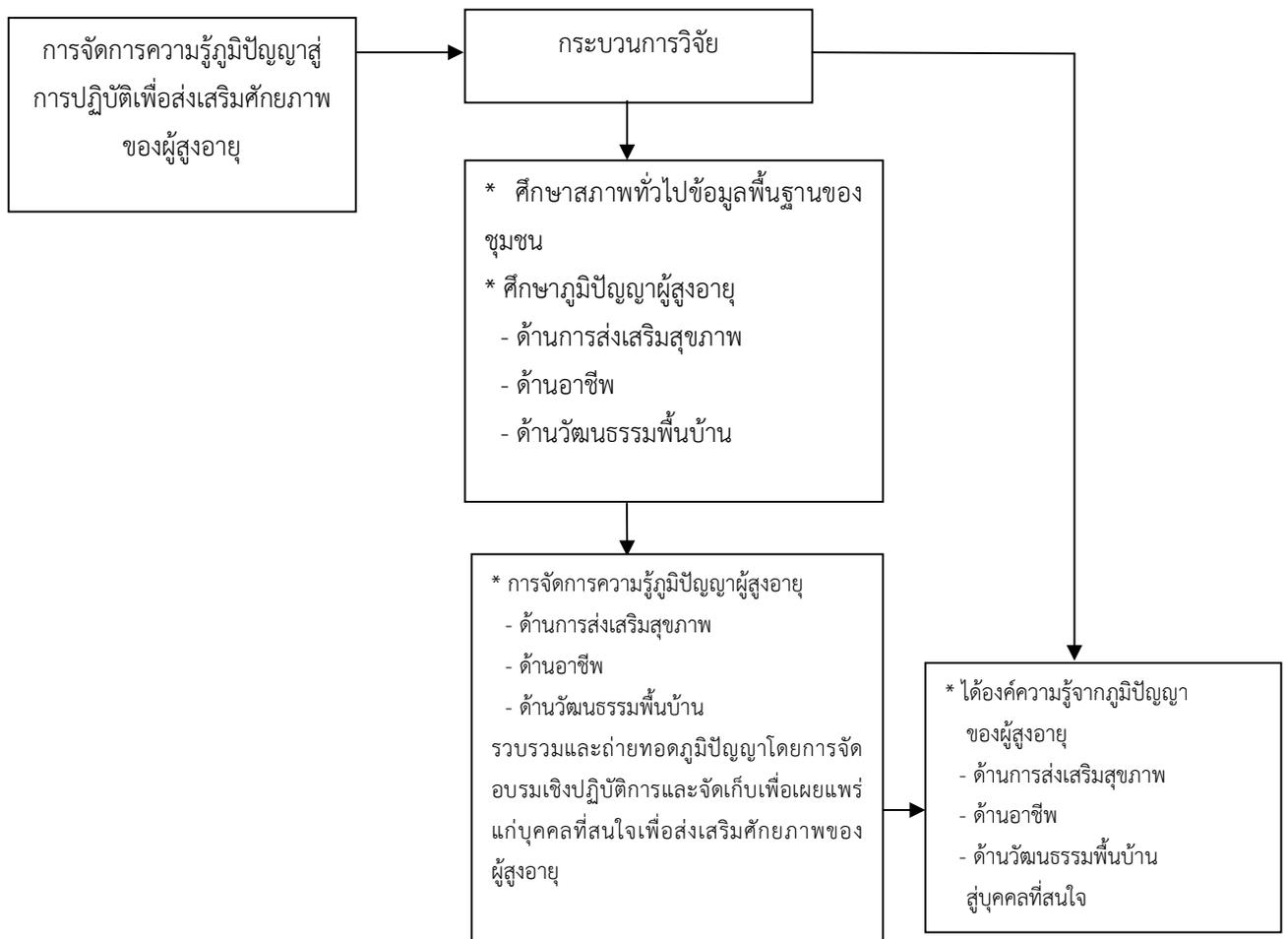
จากความสำคัญของปัญหาและภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของผู้สูงอายุ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่องค์กรต่าง ๆ ในชุมชนและสังคม จะต้องร่วมมือกันส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพของตนเองอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานที่สำคัญของประเทศไทย ควรเตรียมรับมือกับการเปลี่ยนไปสู่สังคมผู้สูงอายุด้วยการเริ่มเดินหน้านโยบายส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ ตั้งแต่วินิจฉัยในฐานะที่เป็นบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น มีหน้าที่ในการให้บริการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ แก่ชุมชน ดังนั้นจึง

มีภาระหน้าที่รับผิดชอบที่จะต้องดำเนินการจัดการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ โดยนำความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมารวบรวมจัดเก็บและถ่ายทอดความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพและสร้างความรู้สึกรักให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเองที่มีประโยชน์ต่อสังคม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ ภูมิปัญญา ด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่ องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive Sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ คือ ประธาน

ชุมชน จำนวน 1 คน กรรมการชุมชน 12 คน รวมจำนวน 13 คน

2. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ จำนวน 50 คน ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)

3. ผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน จากผู้เข้ารับการอบรม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ คือ

1.1. แบบสัมภาษณ์

1) แบบสัมภาษณ์ประธานชุมชน ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประธานชุมชนวัดสวนใหญ่

2) แบบสัมภาษณ์กรรมการชุมชน ลักษณะแบบสัมภาษณ์เป็นแบบมีโครงสร้างใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก กรรมการชุมชนวัดสวนใหญ่

1.2. การจัดประชุมเวทีประชาคม

ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่จำนวน 3 ครั้ง

2. การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณครั้งนี้ คือ

2.1. แบบสอบถามความต้องการความรู้ ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิดใช้ในการสำรวจความต้องการความรู้ของประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่

2.2. แบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การทอเหรียญ การทำสีผึ้งสมานบาท และการทำขนมไทย (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2543, หน้า 117) คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จำนวน 8 ข้อ

2.3 แบบประเมินคุณภาพสื่อ เป็นแบบประเมินคุณภาพของหนังสือ เรื่อง “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เป็นแบบประเมินที่ให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน เป็นผู้ประเมิน ลักษณะของแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ คือ ดีมาก ดี ปานกลาง พอใช้ ควรปรับปรุง จำนวน 5 ข้อ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยผู้วิจัยได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้

การรวบรวมข้อมูล

1. การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

1.1. การศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐาน และภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ศึกษาจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ การสัมภาษณ์เชิงลึก ประธานชุมชนและกรรมการชุมชนของชุมชนวัดสวนใหญ่

1.2. การจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามสำรวจประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ถึงความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุ และจัดประชุมเวทีประชาคมถ่ายทอดความรู้ให้แก่ประชาชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในชุมชนวัดสวนใหญ่ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ 3 เรื่อง พร้อมทั้งประเมินผลความพึงพอใจที่มีต่อการจัดอบรม

1.3. การส่งเสริมศักยภาพและการเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ดำเนินการจัดทำหนังสือ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ที่ผู้สูงอายุถ่ายทอด และประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนเผยแพร่

2. การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการศึกษาความรู้ที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดและเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ รวบรวมข้อมูลจากการสำรวจโดยใช้แบบสอบถาม ถามประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ หมู่ 2

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ มีรายละเอียดดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นพบ โดยวิธีการเชิงคุณภาพนำมาสรุปเป็นประเด็นหลักที่สำคัญและนำมาเขียนบรรยายสรุปเป็นความเรียง

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย ได้แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี แบ่งเป็น

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดสวนใหญ่ ชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ในชุมชนวัดสวนใหญ่เฉพาะหมู่ 2 มีทั้งหมด 268 ครัวเรือน ประชากรทั้งหมด 1, 200 คน สถานที่สำคัญในชุมชนคือวัดสวนใหญ่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ในชุมชนมีการรวมตัวกันของผู้สูงอายุโดยจัดตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุบ้านไม่รู้โรย มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ชุมชนวัดสวนใหญ่บริหารงานโดยคณะกรรมการชุมชน 13 คน ประกอบด้วยประธานชุมชน 1 คน และคณะกรรมการชุมชน 12 คน

ภาพที่ 1 วัดสวนใหญ่

ภาพที่ 2 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล

ภาพที่ 3 ชมรมผู้สูงอายุบ้านไม่รู้โรย

2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

2.1. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพ ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมสุขภาพคือ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพคือ การทอเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ การขยายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านคือการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบื้องญวน และการทำแกงบอน

2.2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้อนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ คือ การเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ การทำน้ำหมักชีวภาพ การทอเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ การขยายพันธุ์พืช การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) การทำข้าวตังเสวย การทำห่อหมกปลาช่อน การทำขนมเบื้องญวน และการทำแกงบอน ผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้และภูมิปัญญาบางอย่างสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองและผู้อื่นได้ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้ภูมิปัญญาเหล่านี้สูญหายไป

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ แบ่งเป็น 3 ส่วนคือ

1. ความรู้ที่ต้องการได้รับการถ่ายทอด

ความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ เรื่อง การทำยาสมุนไพร (สีผึ้งสมานบาท) จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 38.00 ด้านการประกอบอาชีพ เรื่องการทอเหรียญ จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 ด้านวัฒนธรรม พื้นบ้าน เรื่อง การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00

2. เหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ คือ นำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 50.00

3. ดำเนินการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุของชุมชนวัดสวนใหญ่ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ โดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่อจำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

ครั้งที่ 1 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทอเหรียญ” ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน

ภาพที่ 4 การทอเหรียญ

ภาพที่ 5 การทอเหรียญ

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทอเหรียญ” ของประชาชนที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

ครั้งที่ 2 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง “การทำสีผึ้งสมานบาท” ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน

ภาพที่ 6 การทำสีผึ้งสมานบาท

ภาพที่ 7 การทำสีผึ้งสมานบาท

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การทำสีผึ้งสมานบาท” ของประชาชนที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุง

วิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.47

ครั้งที่ 3 จัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ จำนวน 15 คน

ภาพที่ 8 การทำขนมหวาน ภาพที่ 8 การทำขนมหวาน ภาพที่ 8 การทำขนมหวาน ภาพที่ 8 การทำขนมหวาน

ประเมินความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง)” ของประชาชน ที่เข้ารับการอบรม เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้เข้ารับการถ่ายทอดที่อาจมีข้อเสนอแนะเพื่อนำมาปรับปรุงวิธีการดำเนินงานในครั้งต่อไป พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.60 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.68

ตอนที่ 3 ผลการส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพอาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่

ผู้วิจัยนำความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ (การทำสีผึ้งสมานบาท) ด้านการประกอบอาชีพ (การทอเหรียญ) และด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน (การทำขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวของผู้สูงอายุ (Tacit Knowledge) มาทำให้เป็นความรู้ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม (Explicit knowledge) โดยนำวิธีการและขั้นตอนในการทำมาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจ โดยทั่วไปสามารถที่จะศึกษาได้ด้วยตนเอง อีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทยและได้นำหนังสือที่จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้วไปให้ผู้สูงอายุที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ช่วยตรวจสอบในเบื้องต้น และนำมาปรับปรุงแก้ไขจากนั้นได้นำหนังสือไปให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ จำนวน 45 คน ได้อ่านเพื่อประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนที่จะนำไปเผยแพร่

ผลการวิเคราะห์ พบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการประเมินคุณภาพของหนังสืออยู่ในระดับคุณภาพดีมากค่าเฉลี่ย 4.62 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.58

สรุปและอภิปรายผล

สรุป

1. ชุมชนวัดสวนใหญ่เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ในตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี มีภูมิปัญญาของผู้สูงอายุในด้านการส่งเสริมสุขภาพ คือการเดินไม้พลอง การทำยาสมุนไพร การนวดแผนโบราณ และการทำน้ำหมักชีวภาพ ด้านอาชีพคือการห่อเหรียญ การตีทองแผ่นปิดพระ และการขายพันธุ์พืช ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านคือการทำขนมหวาน ช่างตั้งเสวย ห่อหมกปลาช่อน ขนมเป็ญญวนและแกงบวบ ทั้งหมดเป็นภูมิปัญญาที่ผู้สูงอายุเห็นสมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

2. ความรู้ที่ประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ต้องการได้รับการถ่ายทอดคือความรู้ในด้านการส่งเสริมสุขภาพ การทำยาสมุนไพร (สีผึ้งสมานบาท) ด้านการประกอบอาชีพ การห่อเหรียญ ด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน การทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) โดยให้เหตุผลว่า ต้องการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม และดำเนินการจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุ โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้กับประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ 3 ครั้ง คือการห่อเหรียญ การทำสีผึ้งสมานบาท และการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) และประชาชนที่เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจในการเข้ารับการอบรมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 3 เรื่อง

3. เผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาการทำสีผึ้งสมานบาท การห่อเหรียญ และการทำขนมทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง ของผู้สูงอายุโดยนำวิธีการและขั้นตอนในการทำมาจัดเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจสามารถที่จะศึกษาและปฏิบัติได้ด้วยตนเองอีกทั้งเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย และได้ให้นำหนังสือไปให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการได้อ่านประเมินคุณภาพของหนังสือก่อนที่จะนำไปเผยแพร่ ผลการประเมินในภาพรวมพบว่าคุณภาพของหนังสืออยู่ในระดับดีมาก

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุ” อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป ข้อมูลพื้นฐานและภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี พบประเด็นสำคัญดังนี้

1. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของชุมชนวัดสวนใหญ่

ชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นชุมชนย่อยที่มีลักษณะการบริหารงานของชุมชนวัดสวนใหญ่เป็นการบริหารงานโดยประชาชนที่อยู่ในชุมชนเอง มีการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการชุมชนซึ่งมีผลการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ลักษณะการบริหารงานของชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นการบริหารงานที่สอดคล้องกับลักษณะหรือองค์ประกอบของการใช้ชุมชนเป็นฐานที่ทัศนีย์ ลักษณะชนธัช กล่าวไว้คือการบริหารงานภายในชุมชนวัดสวนใหญ่ เป็นการบริหารงานโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนมาเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยสร้างให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายเกิดจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ และร่วมประเมินผลการดำเนินงาน จนเกิดอุดมการณ์ร่วมกันว่าชุมชนเป็นของตน ทำงานเพื่อชุมชน โดยคนในชุมชน ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (ทัศนีย์ ลักษณะชนธัช, 2545, หน้า 183)

2. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุเป็นความรู้ ความสามารถและทักษะของแต่ละคน อันเกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาวิถีชีวิตให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและเหมาะสมกับยุคสมัย ภูมิปัญญาผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นองค์รวมมีคุณค่าทางวัฒนธรรม มีความเด่นชัดในหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านจะมีความผูกพันเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตของบุคคลในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่มีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อีกทั้งเป็นภูมิปัญญาที่ใช้สติปัญญาสั่งสมความรู้ ผสมผสานกลมกลืนระหว่างศาสนา สภาพภูมิอากาศ สภาพแวดล้อม และการประกอบอาชีพของคนในชุมชนวัดสวนใหญ่

3. ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่สมควรอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจ

ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ สมควรให้มีการอนุรักษ์และถ่ายทอดให้กับผู้ที่สนใจทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมสุขภาพ ด้านอาชีพและด้านวัฒนธรรมพื้นบ้าน โดยให้เหตุผลว่า ผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้สามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ภูมิปัญญาบางอย่างสามารถนำไปปฏิบัติเพื่อดูแลตนเองและผู้อื่นได้ และเพื่อป้องกันไม่ให้อภูมิปัญญาเหล่านั้นสูญหายไป ซึ่งภูมิปัญญาเหล่านี้ ผู้สูงอายุได้ช่วยกันสร้างสรรค์และสืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นความภูมิใจของผู้สูงอายุเองและเป็นความภูมิใจของชุมชนที่ต้องการช่วยกันอนุรักษ์ให้เป็นมรดกของชุมชนต่อไป จากแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการอนุรักษ์ภูมิปัญญาไทยให้เป็นมรดกของชาติที่ระบุไว้ว่าต้องช่วยกันถ่ายทอดภูมิปัญญาที่ยั่งยืน เชิดชูผู้ทรงภูมิปัญญาไทยที่มีผลงานดีเด่นที่เป็นขวัญและกำลังใจให้ผู้สูงอายุ พร้อมทั้งจะเผยแพร่และถ่ายทอดภูมิปัญญาของตนเองอีกทั้งควรจัดตั้งศูนย์ภูมิปัญญาไทย หรือสถาบันภูมิปัญญาไทยเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาของชุมชน หรือเป็นศูนย์กลาง ในการประสานงานและเผยแพร่ภูมิปัญญา (ชานนท์ วิสุทธิชานนท์, 2557, หน้า 23)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพและวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

จากการศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย 2 ประเด็น คือ ความรู้และเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ และการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้ ดังนี้

1. ความรู้และเหตุผลที่ต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้

พบว่ามีความต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพเกี่ยวกับการทำยาสมุนไพร (สีผึ้ง สมานบาท) ด้านอาชีพ (การทอเหรียญ) และด้านวัฒนธรรมพื้นบ้านเกี่ยวกับการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) ด้วยเหตุผลคือ คือนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพเสริม รองลงมานำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน และนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพหลัก จากความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้ทั้ง 3 เรื่องนี้ เป็นความต้องการที่สอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนวัดสวนใหญ่ที่มีวิถีความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งสภาพพื้นที่ที่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะกับการปลูกพืชต่าง ๆ ทุกชนิดที่สามารถนำมาใช้ในการประกอบอาหาร และบางส่วนยังเป็นพืชสมุนไพรที่ใช้ในการรักษาโรคได้

ส่วนความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการทอเหรียญและการทำขนมหวาน (ทองหยิบ ทองหยอด ฝอยทอง) นั้นเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาของผู้คนในชุมชนวัดสวนใหญ่ เช่น ในงานพิธีมงคลต่าง ๆ งานมงคลสมรส งานบวชพระ หรืองานขึ้นบ้านใหม่ จะต้องเลือกใช้เฉพาะขนมไทยที่มีชื่อไพเราะและเป็นสิริมงคลหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าขนมมงคลนำมาใช้ประกอบเครื่องคาวหวานถวายพระและเลี้ยงแขกที่มาร่วมงาน ในเรื่องของการทอเหรียญก็เช่นเดียวกันเป็นความต้องการที่สอดคล้องกับประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาที่แต่ละบ้านในชุมชนวัดสวนใหญ่เมื่อมีการจัดงานอุปสมบทหรืองานฉาบฉวยกิจศพ จะต้องนำเหรียญมาโปรยทาน ซึ่งในปัจจุบันมีการนำริบบิ้นหลายสีมาทอเหรียญเป็นลวดลายต่าง ๆ นำมาโปรยทาน และมีความคิดว่าเมื่อมีการใช้เหรียญที่ทอด้วยริบบิ้นมากขึ้นจึงต้องการมาอบรมเพื่อจะทำขายเป็นรายได้เพิ่มของครอบครัว

2. การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดความรู้

หลังจากเสร็จสิ้นการอบรมในแต่ละครั้ง ได้ดำเนินการประเมินผลความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม ผลการประเมินพบว่าในภาพรวมผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดจากการเข้ารับการอบรมทั้ง 3 ครั้ง และยังมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดในประเด็นเดียวกันคือ การถ่ายทอดความรู้มีประโยชน์นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และวิทยากรมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทั้ง 3 เรื่อง เป็นเรื่องที่คุณเข้ารับการอบรมมีความต้องการที่จะได้รับการถ่ายทอดความรู้จึงมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดที่การจัดการอบรมสนองต่อความต้องการของผู้เข้ารับการอบรม เพราะความพึงพอใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นกับบุคคลทุกคนเมื่อได้รับการตอบสนอง ซึ่งสอดคล้องกับมโนสวีร์ สุวรรณรัตน์ ที่อธิบายว่า ความพึงพอใจ คือความรู้สึกหรือทัศนคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง อย่างสมบูรณ์ในทุก ๆ สิ่งที่ต้องการ (มโนสวีร์ สุวรรณรัตน์, 2546, หน้า 14)

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้านของผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่ ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

การจัดการความรู้เพื่อส่งเสริมศักยภาพและเผยแพร่องค์ความรู้จากภูมิปัญญาผู้สูงอายุด้านการส่งเสริมสุขภาพ อาชีพ และวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้ดำเนินการรวบรวมถ่ายทอดภูมิปัญญาโดยการจัดอบรมให้กับบุคคลที่สนใจและนำความรู้ไปเผยแพร่โดย นำภูมิปัญญาที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุมาทำเป็นความรู้ที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมโดยนำวิธีการและขั้นตอนในการผลิตผลงานมาจัดทำเป็นหนังสือชื่อ “ภูมิปัญญาผู้สูงอายุในชุมชนวัดสวนใหญ่” เพื่อเผยแพร่ให้บุคคลโดยทั่วไปที่สนใจสามารถที่จะศึกษา และนำไปปฏิบัติได้ด้วยตนเอง จากการดำเนินการจัดการความรู้ดังกล่าวพบว่าผู้สูงอายุเป็นคลังปัญญาที่เปี่ยมไปด้วยศักยภาพทั้งในด้านความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่สำคัญยิ่งของสังคมไทย ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 ที่ให้ความสำคัญในเรื่องของภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นทุนทางสังคมที่มีค่าในอันที่จะส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของชาติ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่สั่งสมในรูปแบบของการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยผู้สูงอายุทำหน้าที่เป็นสื่อกลางของการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ทำให้ผู้สูง อายุเกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของตัวเอง ดังนั้น

สังคมควรส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพภูมิปัญญาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นจึงนับเป็นการสร้างคนที่มีคุณภาพ อีกด้วย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2550, หน้า 16)

ชุมชนแต่ละชุมชนส่วนมากจะมีบุคคลที่มีภูมิปัญญาที่หลากหลาย ซึ่งอาจเป็นภูมิปัญญาที่มีอยู่ในผู้สูงอายุ หรืออาจมีอยู่ในบุคคลที่ยังไม่สูงวัยซึ่งภูมิปัญญาเหล่านั้นควรได้มีการอนุรักษ์ไว้ เพราะความรู้เป็นสินทรัพย์ที่มีค่าที่สุด เป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีขีดจำกัด ยิ่งใช้ยิ่งเพิ่มยิ่งใช้มากเท่าไรยิ่งมีคุณค่าเพิ่มขึ้นมากเท่านั้น องค์ประกอบสำคัญของการจัดการความรู้ คือ **คน เทคโนโลยีและกระบวนการเรียนรู้** โดยถือว่าคนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุด เพราะเป็นทั้งแหล่งความรู้ และเป็นผู้ที่นำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเพื่อ使人สามารถ ค้นหา จัดเก็บ แลกเปลี่ยน รวมทั้งนำความรู้ไปใช้ได้อย่างง่ายและรวดเร็วขึ้น ส่วนกระบวนการเรียนรู้เป็นการบริหารจัดการเพื่อนำความรู้จากแหล่งความรู้ไปให้ผู้ใช้งานเกิดการปรับปรุงและพัฒนาซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ส่วน จะต้องเชื่อมโยงและบูรณาการอย่างสมดุล จะเห็นได้ว่าการจัดการความรู้เป็นกระบวนการจัดเก็บข้อมูลที่กระจัดกระจายอยู่ในแต่ละชุมชนให้อยู่ในรูปของลายลักษณ์อักษร เช่น หนังสือ วีซีดี วีดี เทป Internet เป็นต้น และถ้าขาดการบริหารจัดการความรู้ที่ดีจะทำให้ความรู้เหล่านั้นสูญหายไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรสนับสนุนให้ชุมชนร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดทำแผนและโครงการพัฒนากระบวนการนำภูมิปัญญาผู้สูงอายุ หรือที่มีอยู่ในบุคคลวัยอื่น ๆ ของชุมชน มาถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง เพื่อเป็นการอนุรักษ์และป้องกันไม่ให้ภูมิปัญญาสูญหายไป

2. ควรมีการศึกษาวิจัยการจัดการความรู้ภูมิปัญญาสู่การปฏิบัติเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุในชุมชนอื่น ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร และต่างจังหวัดเพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดเก็บให้เป็นรูปธรรมในลักษณะต่าง ๆ สำหรับเผยแพร่ให้บุคคลที่สนใจได้ศึกษาและปฏิบัติได้ด้วยตนเอง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2550). **พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546.**

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ชานนท์ วิสุทธิชานนท์. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ภูมิปัญญาชาวบ้านใน**

ตำบลคลองแดน อำเภอระโนด จังหวัดสงขลา. ค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2558, จาก

<http://graduate.hu.ac.th/thesis/2558>.

ทัศนีย์ ลักขณิชนธัช. (2545). **การสังคมสงเคราะห์ชุมชน: มรรควิธีสู่ชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัทธิธรรมศาสตร์.

_____. (2548). **การบริหารสังคมกับโครงสร้างสังคมไทย.** กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ก๊อบบี้.

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2543). **วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

มนัสวีร์ สุวรรณรัตน์. (2546). **การบริการสาธารณะ.** กรุงเทพมหานคร: พอร์แททพริ้นติ้ง.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2557). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาผู้สูงอายุไทย. ค้นเมื่อ 6 ธันวาคม 2557, จาก <https://www.stou.ac.th/study/km/poompunya/#>.

รัตติกาล เจนจิต. (2548). **ขงเล่นพื้นบ้านในฐานะสื่อ เพื่อการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับเด็กและเยาวชน ตำบลป่าแดด อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์พัฒนากการ ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.